

ressenyες

F. X. Barca-Salom; P. Bernat; M. Pont; C. Puig-Pla (coords.)
Fàbrica, taller i laboratori.
La Junta de Comerç de Barcelona: Ciència i tècnica per a la indústria i el comerç (1769-1851)
 Barcelona: Cambra de Comerç de Barcelona, 2009, 30€

Quan s'acaben de complir dos segles i mig de la instauració de la Junta de Comerç de Barcelona, la Cambra de Comerç, hereva d'aquella institució, ha publicat un llibre dedicat a la important tasca educativa de la Junta de Comerç al llarg del darrer terç del segle XVIII i la primera meitat del XIX.

En el període esmentat la ciutat de Barcelona gairebé no disposava d'institucions d'estudis superiors, ja que després de l'entrada de les tropes borbòniques el 1714 la ciutat va perdre la universitat, que no seria restaurada definitivament fins al 1837. Durant aquest llarg període diverses institucions barcelonines, com la Reial Acadèmia de Ciències i Arts, l'Ajuntament i la Junta de Comerç, conscients que el desenvolupament social i econòmic de la ciutat necessitava ciutadans formats en les diferents branques de la ciència i de la tècnica, van crear diversos ensenyaments.

En el volum ressenyat es descriuen les escoles, càtedres, gabinets i classes que va crear la Junta, dedicades a temes tan diversos com la nàutica, el disseny, l'agricultura, la química, la mecànica, el comerç, la física experimental, les matemàtiques, l'economia política, la taquigrafia, els idiomes i la formació de sordmuts. També inclou capítols dedicats a la transferència tecnològica, les publicacions, la relació amb la reinstauració de la universitat i la fundació de l'Escola Industrial, i l'arxiu de la Junta, a més d'un capítol introductori.

Es tracta d'un treball col·lectiu de catorze historiadors, coordinat per Francesc X. Barca-Salom, Pasqual Bernat, Maria Pont i Carles Puig-Pla. L'obra parteix d'una sèrie d'investigacions que diversos autors han fet en els darrers anys i que es troben disperses en diferents publicacions; s'han ampliat i posat al dia, i s'han completat amb nous textos dedicats a algunes escoles i càtedres sobre les quals no hi havia encara gairebé cap estudi. D'aquesta manera, ara disposem d'una valuosa obra mitjançant la qual podem tenir una visió rigorosa del conjunt de la notable tasca educativa de la Junta de Comerç.

AGUSTÍ CAMÓS. Historiador de la ciència

Joan F. Mira
Vida i final dels moriscos valencians
 Alzira: Edicions Bromera, 2009, 128 p., 45€

Amb motiu del quart centenari de l'expulsió dels moriscos, l'antropòleg, hel·lenista, escriptor i traductor –guardonat, entre altres, amb el Premi d'Honor de les Lletres Catalanes– Joan Francesc Mira (València, 1939) publica aquesta obra que culmina –de moment– la vessant històrica de la seva producció escrita. En el llibre, dividit en tres capítols (sarraïns, batejats i expulsats), una petita introducció i un breu final, a més d'un petit recull de textos, la ploma àgil i erudita de Mira ens transporta a un passat valencià de fa cinc segles, marcat per la tragèdia de l'expulsió dels moriscos. Expulsió que l'autor no té cap mena d'escrúpol a anomenar «neteja ètnica» –la primera de la història d'Europa– a partir d'una violència secular, que desbarata aquell mite oficial de l'enteniment de les tres cultures a l'Espanya i la València medievals. Es tracta d'història feta des de l'antropologia social, ja que tan sols un antropòleg podria parlar de València com a país colonial després de la conquesta –que no reconquesta– duta a terme per Jaume I, de la segregació derivada de les condicions de submissió imposades per «la ideologia dominant», del racisme implícit i explícit, de l'etnocidi que van suposar les Germanies i els batejos forçats, de mil·lenarisme i messianisme, que culminaren amb la matança del castell de Palop –que Mira no s'atreveix a qualificar de genocidi, quan els morts van ser més de vuit-cents, si bé acaba arribant a la «solució final» per tractar la qüestió de la deportació en massa o expulsió dels moriscos.

Profusa i ricament il·lustrada, aquesta obra és el complement necessari a l'extensa bibliografia històrica editada o recuperada amb motiu del quart centenari de l'expulsió dels moriscos. S'afegeix així a tot un seguit d'actes, seminaris, jornades i congressos, entre altres activitats, que s'organitzen arreu l'any passat i enguany.

JORDI FERRÚS BATISTE. Antropòleg.
 Professor de l'UMH d'Elx

R. VALLVERDÚ I MARTÍ
El carlisme català
durant la Segona
República Espanyola
(1931-1936).

Anàlisi d'una política
estructural
 Barcelona: Publicacions de
 l'Abadia de Montserrat, 2008,
 367 p., 25 €. Biblioteca Abat Oliva

A hores d'ara, a Catalunya disposem d'una historiografia abundant i qualificada sobre el carlisme català durant el segle XIX, o bé sobre la seva participació en la Guerra Civil espanyola. En canvi, coneixem ben poc l'actuació política del carlisme durant el primer terç del segle XX a Catalunya. Sortosament, treballs com el de Robert Vallverdú sobre el carlisme durant la Segona República –que l'any 2006 obtingué el Premi Andreu Nin concedit per l'Ajuntament del Vendrell– ajuden a reduir aquest dèficit historiogràfic.

Un dels principals valors d'aquest llibre és que posa a disposició dels lectors un seguit d'informacions i dades inèdites, localitzades en una acurada recerca arxivística i oral arreu del país. Les teoritzacions i les reflexions que es fan al llarg de l'obra es fonamenten sempre en una bona base documental, d'hemeroteca i oral.

El llibre s'estructura en diverses parts, començant per l'anàlisi de la situació del carlisme durant la dictadura de Primo de Rivera, i seguint per la seva posició contrària a l'estatut d'autonomia. Els carlins catalans, tal com assenyala Vallverdú, s'adonaren aviat que per aconseguir resultats en la seva batalla contra la República els calia un lideratge que unifiqués les diverses tendències, cosa que aconseguiren amb el pretendent Alfons Carles, i una xarxa de sociabilitat estesa arreu del territori. Segons explica Vallverdú, la Comunió Tradicionalista de Catalunya anà guanyant suport i el 1934 gaudia d'un important gruix d'afiliats i cercles. El progressiu escorament ultradretà dels carlins els portà a posicions colpistes i a l'augment progressiu del nombre de requetès.

Més discutible sembla l'afirmació d'heterogeneïtat de la base social del carlisme que fa l'autor. Les dades que ens ofereix el llibre s'orienten més a un predomini de sectors de classe mitjana que no pas a l'heterogeneïtat social. En qualsevol cas, estem davant d'una obra fonamental per entendre la vida política a la Catalunya autònoma i republicana, i els preparatius del cop d'estat militar.

RAMON ARNABAT MATA. Universitat Rovira i Virgili

C. Barrull; O. Jané (cur.)
La guerra civil a la
Ribagorça: textos i
pensaments sobre la
República, la guerra i
l'exili al Pirineu

Lleida: Pagès Editors i Centre
 d'Estudis Ribagorçans, 2010,
 247 p., 15 €. Monografies
 Ripacurtia

L'any 2006, el Centre d'Estudis Ribagorçans (CERIB) va decidir posar fil a l'agulla endegant les jornades *70 anys, la Ribagorça a la història*, amb el propòsit de recuperar el passat de la zona de la Ribagorça històrica, un territori que abraça les comarques actuals de la Ribagorça, l'Alta Ribagorça, la Llitera i el Cinca Mig. Aquestes jornades, organitzades amb motiu del setantè aniversari de la Guerra Civil espanyola, van celebrar-se a diversos indrets del territori i van ser tot un èxit. El llibre que ara tenim a les mans n'és un dels fruits. Es tracta, considero, d'una obra especialment valuosa perquè suposa un pas més en l'objectiu del CERIB ja que, com molt bé indiquen els curadors de l'obra (Carles Barrull i Òscar Jané), era necessari deixar constància escrita de la història d'una de les comarques del Pirineu que no disposava fins ara de cap estudi monogràfic sobre el període de la Guerra Civil. La causa d'aquesta mancança –apunten els curadors– és, molt probablement, el fet de tractar-se d'una comarca a cavall entre Catalunya i Aragó i fronterera amb França. Ens trobem davant, doncs, d'una obra col·lectiva encapçalada per una anàlisi interpretativa general sobre la Guerra Civil espanyola de la mà de Jaume Barrull Pelegrí. Els apartats següents agrupen per àmbits les comunicacions d'una quinzena d'especialistes catalans, aragonesos i francesos (Irene Abad, Ferran Aisa, Bartolomé Bennassar, Ferran Sánchez Agustí i Queralt Solé, entre altres) sobre aspectes tan diversos com la repressió franquista vers les dones o a la localitat concreta de Benavarri, un estudi sobre el polític creador del POUM Joaquim Maurín (originari de l'Alta Ribagorça), la vida durant la Segona República, el paper dels Pirineus durant la guerra i la seva posterior militarització els anys quaranta, els maquis, o bé els efectes a la zona de l'exili a conseqüència del conflicte armat. Es tracta, com es pot observar, d'un seguit de treballs heterogenis sorgits arran d'una interessant iniciativa que pretenia encarar la desmemòria sobre la història més recent de la Ribagorça, i que ara supera la frontera del territori pirinenc per arribar a tots nosaltres en forma de llibre.

GEMMA CABALLER ALBAREDA. Biblioteca del Pavelló de la República (UB) - CEHI

1

2

5

8

11

12

14

16